

مەكتەپكە قايىۋىدۇڭ مەيىرلى جولى

”ۈيگە قايتىپ كەلگەن نەتكەن جاقسى“

قاتتى تەبىرەندى.

”غېزدىڭ كلاس جەتەكشىمىز دە

كەلىپتى! مۇئالىم، مەن مۇندامەن! “، شە-شەسىمەن قاۋىشقان بالالار سىياقتى سا-باقاتىستار وقىتۇشلارغا قول بۇلغاپ، ەرەكشە شاتتاندى.

”شىنجياڭ كلاسنداعى وقۇشلار-دىڭ كلاس جەتەكشىلەرى نۇگەل كەلىپ-تى. شىندىبعىندا، كلاس جەتەكشىلەرى بەكتەككە قارسى الۇعا شقپاسا دا بولۇشى ەدى، جىناننان كەلۇى ئۇشىن 4 – 5 ساعات كەتەدى، سويتىسەدە ولار كەلىپ-تى، شىنجياڭ كلاسنداعى وقۇشلارغا دەگەن بۇل سۇيسپەننىشك مەنى قاتتى اسەرلەندىر-دى “، – دەدى كوز الداعى جاعايدى كورگەن چىڭداۋ 66 – ورتا مەكتەبى شىنجياڭ مەكتەپتەردەگى شىنجياڭ كلاسى وقۇش-لارى ئىتىلىپ بولغاننان كەيىن، تارتىپ-پەن بەكتەتتەن شقتى.

بەكەت تەكشەسنىڭ سىرتىندا، 10 نەشە وقىتۇشى اسىعا كۇتىپ تۇردى. ”شىقتى!“، شىنجياڭ كلاسنداعى وقۇشلاردىڭ بارانىن كورگەندە، وقىتۇشلار تەبىرەنە ئوز وقۇشلارنىڭ ەسىمەن شاقىردى. ”قاراڭدار، كلاس جەتەكشىمىز غېزدى قارسى الۇعا شىعبىتى!“، چىڭداۋ 66 – ورتا مەكتەبى تولق ورتا 3 – جىلدەىنىڭ وقۇشىسى ايرپات توحتى كلاس جەتەكشىسى ۋاڭ جىڭدى كورگەندە

اسۇنا شىناي كەبىلدىك ەتۇ.

ئورتىنىشى، نىسان قۇرلىستارىنىڭ فاكتورلارمەن قامتاماسىز ەتلىۋىن ويدا-عداي سىستەۋ. مەملەكەت ساياساتىنان تولق، ويداعىداي پايدالانىپ، ساياسات سىپاتىنداعى، اشۇ سىپپاتىنداعى فىنانس قۇرالدارىنان ويداعىداي پايدالانۇدى كورنەكتىلەندىرىپ، ئونمىدى قارجى قوسۇدى ىلگەرلەتەتىن ماڭغزى نىسان-داردى سايبەكشىتروۋ مەحائىزىنىڭ رولىن اناعۇرلىم ويداعىداي ساۋلەلەندىرىپ، قورعا قارجى سالۇ كەلسىمەن جاساسۇدى جانە قارجى بەرۇدى جەدەلدەتىپ، ساۋدا بانكەلەرىن بەرلىكگەن نىسانداردىڭ ساى-كەستى قارجى قۇراۋىنا قولداۋ كورسەتۇ سەرپىنىن ارتىتروۋعا جەتەكتەتۇ. ورتالق-تىڭ مەجە ەسەبىندەگى قارجى قوسۇلار مەن جەرگىلىكتى ۇكەمتەتەردىڭ ارناۋلى زاپوم قارجىلارنىڭ تولەۋ قارقىنىن نەز-دەتىپ، قارجىنىڭ تولەنۇ مولشەرىن جو-عارىلاتۇ، ت.ب.

بەشىنىشى، غۇيىندى سالالارداعى تۇتىنىۋىدڭ جەدەل قالىپىنا كەلۇىن جەبەۋ. بۇعان اۋتوھوبىل تۇتىنىۋىنا نىتتا-لاندىرۇ، جەر – جەردىڭ ”سالىنىپ جاتقان تۇرعىن ۇيلەردى پايدالانۇعا بەرۇگە كەپىلدىك ەتۇ، حالق تۇرمىسىن ورنىقتىرۇ“ قىزمەتىن ويداعىداي سىتەۋد-نە قولداۋ كورسەتىپ، جاسىل، زەردەلى ئۇي ەلەكتر جابىدقتارىنىڭ ساتىلىۋىن جەبەۋ سىياقتى مازمۇندار قامتالادى.

التىنىشى، سىرتقى ساۋدانى ورنىق-تىرىۋدى، شەتەل قارجىسىن ورنىقتىرۇ-دى بار كۇشپەن ىلگەرلەتۇ. بۇعان ورتا ازىياداعى 5 ەلپەن جەرگىلىكتى ەكونوميكا – ساۋدا اۋىس – كۇيسىن، سەلبەستىگىن كەڭەيتۇدى، سىرتقى ساۋدانىڭ دامۇ كومەسكى كۇشىن اشۇ؛ ”اق تىزىمدىكتەگى“ سىرتقى ساۋدا كا-سىپورىندارىن قولداۋ سەرپىنىن ارتىت-رىپ، سىرتقى ساۋدا كاسپورىندارىنىڭ تاپسىردىتى ورنىقتىرۇىنا بار كۇشپەن كومەكتەسۇ، ت.ب قامتالادى.

جەتتىنىشى، نەزەرىيامەن قامداۋدى قامتاماسىزداندىرۇ قۇانتىن زور كۇشپەن جوعارىلاتۇ. بۇعان جۇندۇڭ، قۇمىل سىياقتى جەرلەردەگى ئىرى كومىر كەن-

”مەكتەپ بىزگە جەيتىن جاقسى

نارسەلەردى داينىداپ قويتىپتى، وقتۇش-لار شىنمەن ۇقىپتى، – دەدى مۇستافا مەن ساباقاتىستارى قۇانا.

ساعات 17 مولشەرىندە، 4 ساعاتتان كەيىن، مۇيىڭ 1 – ورتا مەكتەبىندەگى 200دەن استام شىنجياڭ كلاسنىڭ وقۇ-شىلارى مۇيىڭ پويەز بەكتەتىنەن شقتى. بەكتەتتەن شىعا سالىسىمەن، وقۇشلار وقىتۇشلاردىڭ كەرەمە تارتىپ قارسى الپ تۇرغاندىعىن كوردى. كەرەمەدەگى ”التىن كۇز قوغمىر سالقىن اۋاسىمەن تىبانشان وقۇشلارىن قارسى الادى، اناردىڭ جۇبار ئىسىى نى-تىھاق تاراۋىن جازادى، مۇيىڭ 1 – ورتا مەكتەبى ۇيگە قايتىپ كەلگەندەرىڭدى قارسى الادى“ دەگەن غىمىر قاتار سموز ەرەكشە كوز تارتىپ تۇر.

”ۇيگە قايتىپ كەلگەن نەتكەن جاقسى، وقتۇشلاردى كورگەندە غېىز-دىڭ جول بويى ارپى – شارشاۋىمىز باسلى-مانداي بولدى. وقىتۇشلارمىىز ارى – بەرى 800 نەشە كىلومەتر جول غۇجۇرۇدى جاپا كورمەي، غېزدى قارسى الۇعا شقتى، ولار جانىمىزدا بولغاندىقتان غېزدىڭ مەك-تەپتەنگى تۇرمىسىمىز ەرەكشە تاماشا وتە-دى “، – دەدى مۇيىڭ 1 – ورتا مەكتەبى شىنجياڭ كالاسنىڭ وقۇشىسى تۇمارىس مامەت اسەرلەنە.

كەلسىۇ، قاۋىرت مەزگىلگە شوغرلاد-قۇانتىن جەدەل سىكە قوسىپ، ”14 – بەسىجىلدىق“ جوبداعى كومىر كەن نى-ساندارنىڭ الدىڭغى مەرزىمدىك راسپايتا-رىن ئېىتىرۇدى جەدەل ىلگەرلەتۇ؛ قازىر قولدا بار تەمىر جول تاسىمال قۇانتىن غىمىر تۇتاس ورنالاستىرىپ، لانچوۋ – شىنجياڭ جەلىسى، كورلا – گولۇد، لىنچى – قۇمىل جانە ئۇرىمجى-نىڭ سولتۇستىگى – جۇندۇڭ سىياقتى تەمىر جولداردىڭ تاسىمال قۇانتىنىڭ كو-مەسكى كۇشىن ونان ارى اشىپ، تەمىر جولدىڭ ”شىنجياڭنىڭ كومىرىن سىرتقا تاسىمالداۋ“ قۇانتىن 5۱ مىللىيون تونناعا جەتكىزۇگە كۇش سالۇ؛ كومىردىڭ ورتا، ۇزاق مەرزىمدىك توتقامن اتقارۇ-دى باقلاۋ – باسقارۇدى كۇشەيتىپ، تۇتاس جىلداى توتقانىنىڭ اتقارىلۇ مولشەرىن 100%كە جەتكىزۇگە كەپىل-دىك ەتۇ، ت.ب قامتالادى.

سەگىزىنىشى، كاسپ سالاسى تىز-بەگىنىڭ، قامداۋ تىزبەگىنىڭ ورنىقتىلى-مەن ويداعىداي ميقى يگەرۇ. بۇعان او-تونوھىالى رايونداى غۇيىندى كاسپو-رىندارمەن بايلانسى ورناتۇ مەحائىزىمە-نىڭ رولىن ويداعىداي ساۋلەلەندىرىپ، كاسپورىنداردىڭ جۇمىستى قالىپىنا كەلتىرۇ، ئوندىرىس قۇانتا جەتۇ سايا-ساتىن اناعۇرلىم ساپالاندىرىپ، ئئۇيىن-دى كاسپورىندار مەن شەشۇشى بۇنى-دارداعى كاسپورىنداردىڭ ئسى جۇزىن-دىك ماسەلەلەرىن شەشۇنە كومەكتە-سىپ، ئوندىرىستى ورنىقتىرۇدى، ئوندى-رىس قۇانتىنا جەتۇدى ىلگەرلەتۇ؛ بۇكىل رايونداى كاسپ سالاسى تىزبە-گىنىڭ، قامداۋ تىزبەگىنىڭ ”اق تىزىمدى-گىندەگى“ 566 كاسپورىنغا تۇيىننەن – تۇيىنگە، بىرگە – غىمىر، جىتتى قاداعالاۋ، ناقتى قاداعالاۋ بويىنشا ئوندىرىس تىچا-راتى بارىسىنداعى ئسى جۇزىندىك قىىن-شىلىقتارىن شەشۇنە كومەكتەسىپ، كاسپ سالاسى تىزبەگىنىڭ، قامداۋ تىز-بەگىنىڭ جوعارى ئونمىدى اينالىمەن جەبەۋ، ت.ب قامتالادى.

توغىزىنىشى، ساياحات، مادەنىيەت بازارىنىڭ قالىپىنا كەلۇىن ىلگەرلەتۇ.

”ادامدار مولشەرىن شەكتەنۇ، الدىن الا

(باىسى 1 – بەتتە)

كاسپورىننىڭ ئالابىن بىلگەننەن كەيىن، باينىغولىن وبلىستىق ونەركاسىپ جانە ئىنفورماتسىيالاندىرۇ مەكەمەسى قانتىستى تاراۋلاردى دەرەۋ سايىكەستىرىپ، نىدەتتەن ساقتانۇ – تىزگىندەۋ شارالارىنىڭ ناقتاپ تىياناقتانۇنا شىنايى كەپىلدىك ەتۇ العى شارتىندا كاسپورىندارغا بركىلىسىىز جول اشىپ بەردى. كورلا قالالىق ساۋدا نىستە-رى، ونەركاسىپ جانە ئىنفورماتسىيالاندىرۇ مەكەمەسىنىڭ، قوعام حاۋىپسىزدىگى مەكەمە-سىنىڭ، تاشىديان قالاشى لىانخۇاڭو الەۋ-مەتتىك اۋماعىنىڭ بىرگە قۇلىشۇنىندا، كا-سىپورىن جۇمىسىشلارنىڭ جۇمىس ورنىنا غىساتتى كەلۇنە شىنايى كەپىلدىك ەتىپ قانا قويىماي، تۇندەلەتىپ كاسپورىن ئۇشىن جول كۇالىگىن ئىمتىردى ئارى دەرەۋ ارناۋلى ادام شىعارپى جول كۇالى-گىن سەرىكتەستىككە جەتكىزىپ، كاسپو-رىننىڭ قالىپتى غوندىرىسى مەن نىسان قۇ-رىلىسىنىڭ قارقىنىن قامتاماسىز ەتتى.

”ۇكىمەتتىڭ كوڭىل غبولۇى مەن كومەگىنە ەرەكشە العىسى ايتامەن، ەرەكشە كەزدە كاسپورىنداردىڭ كوز الداعى قىىن-

(باىسى 1 – بەتتە)

جۇڭگو – ەۋروپا كەنزەكشى پويەزدا-رىنىڭ قاتىناۋ مولشەرىنىڭ ۇزدىكىسىز ارتۇونا بايلانىستى، جۇڭگو تەمىر جولى ئۇرىمجى مەكەمەسى توبى شەكتى سەرىك-تەستىگى قورعاس وڭگزالى كەدەن سىياقتى بىرلەسىپ تەكسەرۇ تاراۋلارمەن سايبكە-سىپ جۇمىس جۇرگىزىپ، غۇيىندى كە-زەكشى پويەزداردى الدىمەن گرۇپپىعا غبولپ، الدىمەن تەكسەرىپ، الدىمەن جۇ-مىسىن ئىتتىرىپ كەدەننەن وتكىزىپ، كە-زەكشى پويەز تاسىمالنىڭ جالىپى بارىسە-نىڭ ئىتتىپتى ۇشتاسۇنا شىنايى كەپىلدىك ەتىپ، جۇڭگو – ەۋروپا كەنزەكشى پويەز-دارىنىڭ كەدەننەن غوتۇ ونىمىدلىگىن ۇز-دىكىسىز جوعارىلاتتى.

”يىىل جىىل باسىنان بەردى،

(باىسى 1 – بەتتە)

شىنجياڭ ەكولوگىيا جانە جاعارپيا زەرتتەنۇ ورنىنىڭ اعا زەرتتەۋشىسى لىڭ جۇبىو، – ەكولوگىيالىق سۇ جىبەرىلگەننەن كەيىن تارىم وزەنىنىڭ تومەنگى اعارىنداعى ورماندى جەردىڭ، كوگالدىڭ اۋدانىى جەكە – جەكە %۵3.9 جانە %28۰.9 ارتقان، بۇل وسى ئوغمىردىڭ ەكولوگىيالىق جۇبەسىنىڭ ئونمىدى تۇردە جاقىسارغاندىغىن ئۇسىندىرەدى.

لوپنۇر اۋدانىنداعى داشىچانيزى سۇ قويىماسى مەملەكەت بويىنشا بىردەن – غىمىر بۇكىلدەي ەكولوگىيالىق يقۇاتتى سۇ قويىما-سى. قازىر تارىم وزەنىنىن سۇ قويىماعا قويىماسىنان تومەنگى اعارعا قاراي جوڭكە-لىپ، تارىم وزەنىنىڭ ايعاندىعى تەنپا كو-لىنە قۇيىلۇدا. بۇل تارىم وزەنىنىڭ تومەن-گى اعارىنا 23 – رەت ەكولوگىيالىق سۇ جىبەرۇ سانالادى، سۇ جىبەرۇ 9 – ايعا دەيىن جالغاسادى.

تارىم وزەنىنىڭ تۇتاس الابىنىڭ ەكولوگىيالىق ورتاسىن جاقىسارتۇ غۇشىن، 2000 – جىلدان باستاپ، تارىم وزەنىنىڭ تومەن-گى اعارىنا ەكولوگىيالىق سۇ جىبەرىلدى باستادى. قازىرگە دەيىن جالپى 9 مىلليارد ۱20 مىللىيون تەك-شەمەتۇ ەكولوگىيالىق سۇ جىبەرلدى.

سۇ جەتكەن جەردە تىرشلىك اتاۋلى جاناندادى. عىلمىي زەرتتەشۇشلەر ۇزاق ۇاقت باقلاۋ – ولىشۇ ارقلى، ەكولوگىيا-لىق سۇ جىبەرۇدىڭ جاعاعالاۋداعى جەر استى سۇى مەن توپىراق سۇىن غونمىدى تۇردە تولقتاپ، تارىم وزەنىنىڭ تومەنگى اعارىنداعى وسىمدىك جامىلمىلارنىڭ ئوسۇ جاعدايىن شەنتىنەن كورنەكتى جاق-سىياقتى تولىقتاپ بايقاعان. ”تۇرلەردىڭ كوپ تۇرلىلىگىندە سۇ شارىت – جاعايدىنىڭ جاق-سارۇونا ىلەسىپ مولايۇ، سونجىنان بىرىن-دەپ ورنىغۇ جاعدايى جارىنقا شقتى “، – دەدى لىڭ جۇبىجو، – ەكولوگىيالىق سۇ جىبەرۇ توپىراقتىڭ دىققىلدىق دارەجەسىن جوعارىلاتىپ، تارىم وزەنى تومەنگى اغا-

شلىغىن شەشۇگە كادىس – امال قاراستە-رىپ، شۇغىل جاعايداا قولعايسى ەتتى“. گۇان جىشىن بىلاي دەدى: ”قازىر سەرىكتەسە-تىگىمىز ار كۇنى بەلگىلەمە بويىنشا حاللىقتق قويارعشى اسپايتاردىڭ اعلىۋ بەتالسىن جانە سۇ قويىماسى اۋماعىنداعى حاللىقتق قويارعشى اسپايد-تاردىڭ حاۋىپسىزدىگىن تەكسەرۇ قىزمەتىن تىياناق-تاندىردى، حاۋىپسىزدىك قىىز مەتكەرلەرى غتۇرلى شارالاردىڭ تىياناقتانۇ جاعدايىن جۇمىس باسىندا باقلاپ وتىرادى“.

8 – ايدىڭ 13 – كۇنىنەن بەرى، با-يىنغولىن وبلىسىنىڭ ونەركاسىپ جانە ىن-فورماتسىيالاندىرۇ جۇبەسى جالىپى 2458 كادر (رەت) شىعارپ، جىيىنى 3716 كاسىپ-پورنىدى ارالاپ، غتۇرلى ونەركاسىپ كا-سىپورىندارىنىڭ 2057 قىنىشلىغىن، تالاپ – تىلەگىن قابىلدادى ئارى بارلىغىن سايد-كەستىرىپ شەشىتى. بۇكىل وبلىستىڭ ونەركاسىپ سالاسىندا جۇمىس باستاعان 54 غتۇيىندى ونەركاسىپ قۇرىلىس نىسا-نى تۇگەلدەي قالىپتى جۇمىس جۇرگە-زىپ، قىزمەتكەر، ماتەرىيال، جابىدىق سىياقتىلار قۇرىلىس جۇرگىزۇ قاجەتىن نە-گىزىنەن قاناعاتاندىردى.

قورعاس ارقلى قاتىنايتىن جۇڭگو – ەۋ-روپا (ورتا ازىيا) كەنزەكشى پويەزدارىنىڭ لەنىياسى ۇزدىكىسىز ارتىپ، كەنزەكشى پو-يەزداردىڭ شارپۇ اسەرى ونان ارى كۇشىيىپ، وسى ايدىڭ وزىندە كەزەك-شى پويەز لەنىياسىنان جاڭادان 5 لەنىيا ارتتى “، – دەدى قورعاس وڭگزالى غوندىرىس حاۋىپسىزدىگىنە قولباسلىق ەتۇ ورتالىغىنىڭ ورنالاستىرۇشىسى قاستەر توقتارباي تانىستىرىپ.

يىىل قورعاس شىكارا وتكەلى ارقلى قاتىنايتىن جۇڭگو – ەۋروپا (ورتا ازىيا) كەنزەكشى پويەزى لەنىياسىنان تىڭنان ۱4ى قوسىلىپ، قاتىنايتىن كەنزەكشى پويەز لەنىيا-سىنىڭ جالىپ سانى 70كە جەتتى، شارپىتىن اۋماعى العاشقى 2 مەملەكەت، 3 قالادان ۱8 مەملەكەت، 45 قالاغا كەڭەيدى.

رىنداعى اۋا رايىنىڭ قۇرغاقىتىعى اكەلگەن غىيمىسىز نىھالدى وزگەرتىپ، ناتىجەسىندە تارىم وزەنىنىڭ تومەنگى اعارىنداعى تۇر-لەردىڭ سانى سۇ جىبەرۇدەن بۇرىنقى 17 تۇردەن 46 تۇرگە مولايىدى.

”23 – رەتكى سۇ جىبەرۇ مەزگىلى تارىم وزەنى الابىنداعى توراخچى ورمانە-نىڭ تۇقم غتۇسۇ مەزگىلمەن ساي كەلىپ وتىر، بۇل توراخچىنىڭ غوسىپ – ونۇنە وتە غىيمىدى“. تارىم وزەنى نەگىزگى اغە-نىن باسقارۇ مەكەمەسى پارىتكومنىڭ مۇ-شەسى شىياۋ يۇيلەي بىلاي دەدى: يىىل عىلمىي، دالىمە – ئدال ورنالاستىرۇ ارقلى جوعارى، ورتا اعاردادى اۋىل شارۋاشلىد-ى سۇارمالى ئوغمىرنىڭ جانە ەكولوگىياس-ىنىڭ سۇدان پايدالانۇ قاجەتىن تولق قاناعات-تاندىرۇ العى شارتىندا ەكولوگىيالىق سۇ جىبەرۇ ۇاقتىن ئىمىر اي الدىعا جىلجىشتىق. مۇندا ايتا كەتەرلىك ئىمىر جاي، وسى رەتكى سۇ جىبەرۇ-دە ئىپتىى كوپ سۇدى جاسىل غدالىز جاعالا-ۋىنداعى شەكتەرى وغمىرلەرگە، سونداي – اق وسىمدىك جامىلمىلارى شەگىننە باستاعان وغمىرلەرگە جىبەرىپ، شەكتى ەكولوگىيالىق سۇدىڭ ئىپتىى زور ونىمدىلىك كورسەتۇد-نە مۇمكىندىك جاسادىق.

ەكولوگىيالىق سۇ تولىقتالغانمەن، تارىم وزەنى تومەنگى اعارىنىڭ ەكولوگىيا-سىن وگاۋ غالى دە بەكەمدەۋدى جانە ارتە-تىرۇدى قاجەت ەتەدى. وسىعان بايىلانسى-تى، جۇڭگو عىلىم اكادەمىياسى شىنجياڭ ەكولوگىيا جانە جاعارپيا زەرتتەنۇ ورنى توراخچىنىڭ ئوسۇ زاڭدىلىغىنىڭ سىرىن اشۇ، تارىم وزەنىنىڭ تومەنگى اعارىنا كەزەكپەن سۇارۇ جۇبەسىن ورنالاستىرۇ سىياقتى تاسلىدەر ارقلى شەكتى سۇمەن ئىپتىى كوپ وسىمدىك جامىلمىلارىن نار-لەندىرىپ، شولەيتىڭگى وزەن جاعالاۋى ورمان ەكولوگىياسىن قالىپىنا كەلتىرۇدىڭ جانە ەكولوگىيالىق سۇدان جوعارى ئونمە-دى پايدالانۇدىڭ جاڭا جولىن ۇزدىكىسىز قاراستىردى.

^[1] پوچتا ئىسمىرى: 830028، ايلىق باغاسى 19 يۋان، جىلدىق باغاسى 228 يۋان

^[2] 500 – ئىسمىر، تاراتۇ ورتالىغى: 5593062، جارناما باسقارماسى: 5593341